

jelentős jövedelmeket biztosítson Budapest kereskedelmének és iparának. Hasznos eredményeket kell hoznia az esetleges bérletnek a főváros számára is, ahol

teljes joggal követelik a bérbeadás anyagi előnyeinek biztosítását.

Ha mindezekről megfelelő garanciákat tudnak nyújtani a pályázók, akkor a tranzakció keresztülvihető, — *allenesetben az egész ügyet levezessük a napirendről.*

A jövő hónapban nagyfontosságú ülést tart a közgyűlés, hogy megválassza azt a hét delegátust, akik *Budapest közönségét a felsőházban képviselni fogják.* A legutóbbi kandidálás tudvaleg élesen szembeállította egymással a többségi és az ellenzéki pártokat, amelynek megismétlődését valószínűleg egyik oldalon sem kívánják.

— Valószínűnek tartom — mondotta erről *Kozma Jenő* —, hogy minden párt a saját kebelében foglal állást a felsőházi tagok kijelöléséről és ezt az álláspontot fogja képviselni

azon a pártközi konferencián, amelyet a főpolgármester úr hív össze ennek a kérdésnek a tisztázására.

Mindig loyális felfogással viseltettünk a kisebbségi pártok jogos kívánságaival szemben és így természetes, hogy a pártközi konferencián a legtárgyalagosabban kívánjuk honorálni az ellenzéki pártok kívánságait. A

pártközi konferenciára valószínűleg a jövő hónap elején kerül sor.

Felemlítettük, hogy a szellemi szükségmunkára behívott 1500 munkanélküli nagy csodálkozással veszi tudomásul, hogy *járandóságukat ezuttal nem előre, hanem utólag kapják kézhez.* Erre vonatkozólag *Kozma Jenő* a következő kijelentést tette:

— Még a súlyos viszonyok sem tartották vissza a fővárost attól az áldozatkészségtől, hogy *ezidén is támogatást nyújtson a szellemi munkanélküliek tömegeinek és az elmúlt napokban 1500-an kaptak behívót a különböző munkahelyekre.* A fizetések kiutalásának késedelmessége azzal indokolható, hogy

a szükségadóból befolyt jövedelmek még nem jutottak el a fővároshoz,

de minden kilátás megvan arra, hogy a közeli napokban a fedezet rendelkezésre áll. A magam részéről mindenestre a legerélyesebben fogom szorgalmazni a szellemi szükségmunkások fizetéseinek azonnali folyósítását, mert mindannyian régen rászorultak arra, hogy kereset-höz jussanak.

Elmondotta még *Kozma Jenő*, hogy a törvényhatósági tanács most már megkezdte intenzív munkásságát az új éven felmerült problémák megoldására és ezért a lehetőség szerint minden hét csütörtökjén ülésre jön össze.

Jubilál a gázgyár

Hetvenöt év előtt gyűlt ki az első gázláng Budapesten
Írta: Pásztor Mihály

A Vegyészeti Gyárosok Egyesülete kedves ünnepel jubilálta meg, hogy a Belvárosban hetvenöt esztendővel ezelőtt gyújtották meg először Budapest első gázlámpáit.

Nem volt nagy sikere hetvenöt esztendővel ezelőtt az első gázlángoknak. *Kemény Zsigmond* lapja, a *Pesti Napló* ezt írta róla:

„Az utcai gázvilágítás végre-valahára beköszöntött. Az utcák és térek lámpái tegnapelőtt, u. m. dec. 23-án gyúltak ki először. E jótékony intézmény behozatala nagyon igazolta ama közigazgatást, hogy mindennek nehéz a kezdete. A helyett, hogy mint más vívmánya a leleményes észnek, lelkesült éljenektől üdvözölve jelenhetett volna meg, még mind a napig gúny, ócska és inkább nevetség, mint diadal tárgya volt. Tegnapelőtt este pedig a Belváros utcáin annyit tapasztaltunk, hogyha egymásba nem ütköztek is az emberek, de mindazonáltal a hitelezők előli menekülésre a fennmaradt homály elegendő palástot nyújtott. No, de hisszük, hogy majd e lángok is fehérebbek és világítóbbak lesznek.“

Az Osztrák Légszesz Társulat ötvenhárom esztendőn keresztül gyártotta a gázt Budapesten; ötvenhárom esztendőn át világította a főváros utcáit és szolgálta a lakosság világítási igényeit. A gázfogyasztás statisztikájában megtaláljuk a modern Budapest kialakulásának rajzát. Ezek a számsorok feszmérői a lakosság hatalmas gazdasági és kulturális értékeinek és a város nagyarányú fejlődésének. A konjunktúrás idők, fellendülések épűgy nyomot hagytak rajta, mint a politikai válságok és a gazdasági krízisek. Nem véletlen, hogy a Bach-korszak és a provizórium ideje — 1857-től 1866-ig — a fejlődés szempontjából a leggyengébb tíz esztendeje volt a pesti gázgyárnak. De az sem véletlen, hogy az igazi fejlődés a kiegyezéssel és a koronázási évvel indult meg. Igaz viszont, hogy a progresszióknak 1867-ben megindult tempójára az 1873. évi bécsi krach rakja rá a féket. Az első tíz esztendő ügykezetét folyton megzavarja a bécsi politika, amely ráfekszik mindenre: gazdasági és társadalmi életre egyaránt. Bizonytalansággal van tele a levegő. Bizalmatlanság mindenütt. Senki sem mer vállalkozni, mert senki sem tudja, hogy mit hoz a holnap. Jön az olasz, meg a porosz láború, amíg aztán egyszerre megszületik a kiegyezés és kisüt a bizodalom és a reménység napja. Egy kissé fellélekzik az ország és elkövetkezik a példátlan, sőt irreális fellendülés ideje. A gáz divatba jön, sőt még nagyobb sikert érne el, ha nem lenne az a panasz, hogy gyöngén világít és drága. Az 1873. évi bécsi krach egy időre ugyan ellanyhítja a fejlődést, amely azonban 1880 felé ismét erősebb

lendületet vesz. Attól fogva aztán hol lassan, hol ugrás-szerűen nő a gázfogyasztás. Amikor a pesti gázgyár 1856. decemberében megkezdte működését, a 838 utcai lámpával együtt az egész Pesten csak 9986 gázláng ég, míg 1910-ben, amikor a főváros megváltja a Gázműveket, már 420 ezer a lángok száma Budapesten.

Ötvenhárom esztendeig volt adófizetője a főváros polgársága az Osztrák Légszesz Társulatnak és a külföldi részvényesek ötvenhárom esztendeig pénzelték abból, amit a megrokkant budapesti gázgyárak hajtottak nekik. Végre azonban a pesti polgárságnak is elfogyott a béketűrése. A panaszokdók egyre hangosabban panaszkodtak és az Osztrák Légszesz Társulattal szemben megnyilatkozó ez az általános elégedetlenség adott erőt és ösztönzést *Bárczy Istvánnak*, a főváros 1906-ban megválasztott fiatal polgármesterének arra, hogy a világítás monopóliumát kivogye a külföldi nyereszkező tőkés kezéből és városítsa a gázgyárat. *Bárczy Istvánnak* az volt az elgondolása, hogy mindenáron meg kell szüntetni azt a hatalmat és a város igazgatására gyakorolt kártékony befolyást, amelyet a várostól olykor minden komoly ellenszolgáltatás nélkül kapott értékes koncessziókon nagyaránt és megtollasodott érdektársulatok szereztek maguknak az évtizedek során. A gázgyár megváltásának másik célja az volt, hogy a házikézelésbe vett közüzemek hasznával akarta *Bárczy* megnöveszteni a városi háztartás bevételeit. A dolog úgy állott, hogy egyre többen és többen hangoztatták a főváros közgyűlésén, hogy Budapest dolgozó lakossága elérkezett adózőképességének határáig. Mivel pedig a kiadások, különösen a szociális és tanügyi kiadások emelkedő tendenciát mutattak: a városháza azt remélték, hogy az adóemelések helyett a városi kezelésbe vett üzemek hasznával enyhíthetnek a főváros háztartásának terhein. Így indította meg *Bárczy István* a nagy gázháborút a trieszti részvényesek ellen. Akciójához mindjárt kezdetben segítő társul szegődött a demokratapárt vezére, *Vázsonyi Vilmos*, továbbá *Ripka Ferenc* és a budai szabad polgárok pártja. Nemsokára azonban a polgármester mögé állott csaknem az egész közgyűlés. A küzdelem nem volt könnyű, mert a gáztársaság részvényesei mindent elkövettek, hogy kezükben maradjon a konc. *Bárczy István* hívei azonban állották a harcot. A küzdelem hevében az osztrák gáztársaság a városi törvényhatósági bizottság egyik legtekintélyesebb tagját, *Radocza Jánost* hívta meg a gázgyár vezérigazgatói székébe, azonban a gáz-ellenes hangulattal *Radocza* sem tudott megbirkózni. Akkor rövid időre *Heltai Ferenc* lett a Gázművek vezérigazgatója. A fővárosi törvényhatósági bizottságnak ezt a tehetséges, nagytekintélyű és vezetésre hivatott tagját azonban *Bárczyék* addig kapacitálták, amíg *Heltai Ferenc* otthagya az Osztrák Légszesz Társulatot és attól fogva *Bárczy* mellett ő lett a vezére a gázgyár megváltásért harcoló mozgalomnak. Így történt, hogy a főváros közgyűlése két napos vita után 1908. május 29-én tartott közgyűlésében egyhangúlag kimondta, hogy megváltja a gázgyárat. Ez a határozat nagyszerű megnyilatkozása volt a városszeretnek. Igaz lelkesedés és önzetlenség hatotta át a törvényhatósági bizottság tagjait. A megváltás mellett szavaztak a nagytekintélyű, a virilitást is és *Vázsonyi Vilmos* büszkén hirdette a határozat kimondása után, hogy a gázgyárat a kapitalista vokok többségével kommunalizálta a város.

A városított gázgyár első vezérigazgatója *Heltai Ferenc* lett, aki nagy tudással és hihetetlen energiával indította meg az új gázgyár építését. *Heltai* törhetetlen energiáját azonban kikezdte az emberfeletti munka és mikor a törvényhatósági bizottság *Heltait* 1913. tavaszán a főpolgármesteri székbe hívta meg, *Heltai* akkor már nagyon beteg volt, úgy hogy még ugyanannak az esztendőnek a nyarán meg is halt. Az új gázgyár megépítésének a befejezése teljesen az új vezérigazgatóra, *Ripka Fe-*

rencé maradt, aki emberül megállotta helyét a nagy feladatokkal szemben. *Ripka* fejezte be a nagy művet és az ő zsenialitása és rátermettsége tudta csak nagyobb baj nélkül átvezetni a fővárost és a gázgyárat a világháború széninséges évein. 1924-ig volt *Ripka* Ferenc a városi Gázművek vezére. Akkor aztán ő is fölcserélte a Gázművek vezérigazgatói székét előbb a kormánybiztosi megbízatással, majd a főpolgármesterséggel. Akik utána következtek, azok az ő kitűnő munkatársai, nagyszerűen dolgozó tanítványai voltak.

Mit mondhatnánk még el a jubileum alkalmával? Hogy a fővárosnak nincs rá oka megbánni, hogy megváltotta a Gázműveket? 83.4 millió pengőnyi vagyon fekszik a Gázművekben. A beruházott tőke maga amortizálja magát. Ingyenben van a közel kétmillió pengőt érő közvilágítás és a közel 2.8 millió pengőt érő évi vagyonszaporulat és egyéb jövedelem. Ezenkívül egy évvel ezelőtt még 1.150.000 pengő készpénzt is hajtott a város kasszájának.

Érdekes, hogy a magánháztartásban világítás céljára, legalább Budapesten már alig használják a gázt. Főznek, sütnék, vizet melegítenek a gázzal és az utcákat világítják vele a villany mellett. Bizony el lehet mondani, hogy a gáz karrierje már réges-régen megakadt volna, ha 1885-ben egy huszonhétéves bécsi kémikus, — *Karl Auer von Welsbach* — a ritka elemek tanulmányozása közben föl nem fedezi a híres „*Auer-harisnyakat*“. *Auer* volt az, aki rájött a földfémeknek ama tulajdonságára, hogy oxidjaik magas hőmérsékletnél vakító fehér fényel izzanak és ezen az alapon szerkesztette meg aztán a közismert *Auer-harisnyát*, amellyel meghosszabbította a gázvilágítás életét. A háború alatt azonban, amikor kifogytunk a gázszénből, a gáz lángja egyre fénytelenebb, egyre átlátszóbb lett, úgy hogy magánháztartásokban mint fényforrás kénytelen volt átadni helyét a villany-nak. A gáz a háború után sem tudta visszaszerezni régi pozícióját a magánháztartásokban. Ma is főznek, melegítenek a gázzal, de nem világítanak vele.

Elgondolni is furcsa, hogy volt idő, mikor a gázzal való főzés majdnem a képtelenségek világába tartozott. A „*Politikai Ujdonságok*“ című lap 1861. június 17-iki számában olvassuk azt a hírt:

Főzés gázzal. Hiteltérdemlőleg halljuk, hogy Németországban a gázt főzésre is akarják alkalmazni. E mellett a konyha oly tiszta lehetne, hogy lakásra is használható volna. Még több megérjük, hogy azt is feltalálják, hogy ha tűz nélkül lehet főzni, akkor egy új táplálvány szerint étel nélkül is lehet enni.

Amit hatvan évvel ezelőtt a tréfálkozó „*Politikai Ujdonságok*“ még hihetetlennek tartott, az bekövetkezett. Ma abból él a gázgyár, hogy süt, meg főz.

VECSEY JENŐ

okl. gépészmérnök, kereskedelmi és ipari részv.-társ.

BUDAPEST

VIII., Kisstáció-utca 11.

Alakult 1905. évben.

Telefonok: József
339-02, 351-99,
394-86

AUTÓ-OSZTÁLY:

F & S precíziós golyós- és görgőscsapágyak, FERODO fék- és kapcsoló-betétek. — Sitverrex-gyújtógyertyák. — INDIA angol kőpenyek és tömlők.

Krayer

Lakkok

Festékek

Krayer E. és Tsa Bpest, V., Váci-út 34